

Новий профіль довідково-інформаційної роботи

Як провідні напрями довідково-інформаційної роботи Центральної наукової бібліотеки НАН Білорусі визначаються: аналіз стану російського сектору Internet, вивчення зарубіжного інформаційного наукового потенціалу цієї глобальної мережі та її білоруських ресурсів, надання читачам доступу до міжнародної бібліографічної інформації, можливості самостійно працювати в Internet, розробка концепції спільного використання фондів та бібліографічних даних.

Інформаційно-бібліографічна діяльність сучасних бібліотек стає дедалі актуальнішою. Над її вдосконаленням працює і відділ довідково-інформаційної роботи (ВДІР) Центральної наукової бібліотеки Національної академії наук Білорусі. ВДІР було проведено дослідження фонду бібліографічних покажчиків, які, що показали дані опитування читачів, користуються найбільшим попитом.

Отже, з цього ефективного засобу вивчення ситуації впливало, що бібліотечної інформації явно бракує за умов її дедалі зростаючої потреби з боку читачів. 60% з респондентів розв'язання проблеми дефіциту вбачають у розширенні доступу до Internet.

Працівниками ВДІР було підготовлено «Методические рекомендации по поиску информации в World Wide Web для начинающих пользователей». Нині у підрозділі діє міні-клас по роботі в Internet.

Зважаючи на те, що за умов недостатнього забезпечення сучасною технікою й надійних високошвидкісних каналів зв'язку науковець зі свого робочого місця навряд чи зможе мати доступ до світових інформаційних ресурсів, бібліотеки нашої республіки змушені й повинні відшукувати відповідні ІР і повідомляти про них споживачів. Пошук інформації, її місцезнаходження, нагадаємо, — свого роду, адресна бібліографічна довідка. Існують, що відомо, уточнювальні, тематичні та інші види довідок, які допомагають вичерпно задовольнити запити читачів. ВДІР проаналізував наповненість російського сектору Internet та обсяг

інформації, поданої іншими країнами. Дані було систематизовано. Так з'явилася БД адрес. Спочатку вони були у вигляді закладок, а з часом — цілих картотек. Але одержані на першому етапі роботи картотеки з умовними назвами: «Интернет в Белоруси» (230 адрес), «Интернет в России» (77), «Интернет за рубежом» (стільки ж) потребують надійного механізму коригування матеріалів.

Для створення тематичних підбірок з природничо-наукового профілю використовувалися пошукові системи Yahoo.com, susanin.net, gambler.ru, ap.ru. Так з'явилися великі колекції адрес.

Тому перед бібліографом завжди стоїть питання щодо відбору релевантного запиту інформації.

ВДІР вивчає й аспекти взаємодії з он-лайн-комп'ютерним бібліотечним центром (OCLC), головна мета якого — доступ до міжнародної бібліографічної інформації, спільного використання фондів та бібліографічних даних, економнішої витрати грошей. Підкреслимо, OCLC обслуговує понад 33 тис. книгозбірень усіх типів у 65 країнах світу. На Web-сайті OCLC відбито детальну інформацію щодо служби Electronic Collections Online. Тут міститься путівник по системі, новини і документації по ній, списки видавництва-учасників та назв журналів, детальний опис програми, архівації електронних версій.

Нами вивчено також можливості міжнародної мережі STN International, де представлено в online доступі найбільші БД науково-технічної інформації.

За типом інформації всі БД цієї мережі поділяються на бібліографічні, повнотекстові, довідкові, числові. Пошук інформації в БД «Science Citation Index», «Chemical Abstracts», «Current Contents» та ін. платний. Здійснюється пошук патентної інформації і на європейському та американському сайтах цих відомств.

У рамках роботи 6-ї Міжнародної конференції в Криму відбулася зустріч з представниками фірми

Bell & Howell (раніше UMI), поставщика мікроформ та електронної інформації.

Електронні бази охоплюють чимало видів інформації, але найцікавішою та найнеобхіднішою для читачів наукової бібліотеки, на наш погляд, могла б бути БД «Applied Science & Technology Plus». Нам запропонували безплатний випробувальний пароль доступу до всіх БД на ProQuest Direct.

Ми хотіли б повідомити своїм колегам про наявність нашого місцевого (білоруського академічного) сайту <http://www.ac.by>. Робота з адресами, представленими тут, має значний ККД для наукових бібліотек та їх користувачів.

Друковані документи з історії України

У XVII ст. з друкарні Києво-Печерської лаври вийшло багато видань, які були взірцями високої книжкової культури. Поряд з традиційним богословським чи близьким до нього змістом українські стародруки віддзеркалюють події історичного, літературного, філософського та релігійного характеру.

Друга половина XVII ст. в історії України позначена визвольною боротьбою нашого народу проти шляхетської Польщі, турецькими нападами та возз'єднанням із Росією, що відобразилося в одному зі стародруків того часу, який зберігається у відділі колекцій рідкісних видань та рукописів ЦНБ Харківського Національного університету ім. В. Н. Каразіна.

Оскільки книга не має титулу, вона починається з «Оглавления вещей обретающих в книжице сей» і в бібліографічних покажчиках відома під назвою «Постановленіе от его Царского Величества з Войском Запорожским року 1659». Збірка включає переказ царського указу 13. 01. 1657 р. про обрання нового гетьмана і виклад акту виборів Юрія Хмельницького за його підписами й усієї ради; текст «статей» 1654 р. Б. Хмельницького в редакції, запропонованій російським урядом під час російсько-українських переговорів 1659 р.; тексти Переяславських статей того ж та присяги новообраного гетьмана Юрія Хмельницького і виборчої ради.

Збірка документів стосується його гетьманства і стоїть дещо осібно серед видань XVII ст. Вона мала тоді велике державне значення і тому для швидкого її розповсюдження було використано друкарський верстат. Відомостей про тираж видання немає, в усіх, без винятку, його примірниках бракує титульного аркуша. Часом виходу з друку дослідники вважають кінець 1659 – початок 1660 р.

У праці Я. Запаска та Я. Ісаєвича «Пам'ятки книжкового мистецтва: Каталог стародруків на Україні» (Львів, 1981) згадуються три примірники характеризованого видання. Вони зберігаються в Російській державній бібліотеці, Державному історичному музеї (Москва) та в НБУВ. ЦНБ Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна у цьому переліку не називається, хоча також зберігає один примірник.

На відміну від інших трьох примірників, наша «книжниця» має незвичайний рукописний титул: у витончено розмальований картуш внесено назву видання, яка відрізняється від загальновідомої, а саме:

«Пункты или статьи, каковы постановлением Его Величества великого государя царя и великого князя Алексея Михайловича всея Великия и Малыя и Белья России самодержца даны в пришествии в подданство Российскому императору Малороссийского Гетмана Богдана Хмельницкого з Войском Запорожским, первые 7162 году, то есть 1654, а потом вновь прибавлены в бытность Малороссийского гетмана Георгия Хмельницкого 7167 года, то есть 1659 года» (правопис оригіналу. – В. Р.).

Примірник ЦНБ своєрідний не тільки за титульним аркушем – на нижньому його березі є рукописна помітка: «Тимофея Калинського». Ця позначка, на нашу думку, є автографом і означає належність «книжиці» Т. Калинському, громадському діячеві початку XIX ст., вихованцю Києво-Могилянської академії, депутату чернігівського дворянства, автору кількох неопублікованих історико-юридичних записок і до того ж неабиякому художникові. Можна припустити, що й титул на нашому примірнику рідкісного видання XVII ст. намалював його власник.

Виникає питання, як видання потрапило до книгозбірні? У бібліотечних анналах певних свідчень про це не збереглося, проте, спираючись на відомості, наведені в праці М. Горбаня «Записки о Малой России» О. Шафонського (окремий відбиток), повторимо, що «часть из рукописей относительно Малороссии доставлены в библиотеку здешнего (тобто Харківського. – В. Р.) университета директором училищ Черниговской губернии, статским советником М. Е. Марковым».

М. Е. Марков, член Харківського товариства наук, дарував книги Харківському університету, про що свідчать його листи: «... впрочем, у меня недавно был полный гербовник всех фамилий дворянских польских, который я в прошлом году подарил Харьковскому университету с другими разными книгами».

Ось такі відомості приховуються за скромним маргінальним написом на примірнику рідкісного українського стародруку.

*Віра Репринцева,
завідділом колекцій рідкісних видань та
рукописів ЦНБ Харківського Національного
університету ім. В. Н. Каразіна*

© Репринцева В., Київ, 2000